
BARTOSZ BIDERMAN

SPECYFIKA IMPREZ MASOWYCH, W SZCZEGÓLNOŚCI MASOWYCH IMPREZ SPORTOWYCH

Słowo wstępne, analiza pojęcia imprezy masowej, klasyfikacja

Niniejsza praca ma na celu ukazanie złożoności imprez masowych oraz ich niepowtarzalnej specyfiki. Prezentuje również rozwój imprez masowych oraz ewolucję zachowań uczestników i publiczności na przestrzeni wieków.

Definicja imprezy masowej w obecnym polskim prawodawstwie została określona w art. 3 ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz.U. z 2015 r. poz. 2139). Przytoczony przepis imprezą masową nazywa imprezę artystyczno-rozrywkową lub masową imprezę sportową, w tym mecz piłki nożnej¹. Samo pojęcie *imprezy* nie zostało jednak nigdzie zdefiniowane. W literaturze przedmiotu hasłem tym określa się spotkanie uczestników, jednorazowe lub cykliczne, mające charakter kulturalnej lub sportowej rozrywki czy rekreacji.

W zależności od czasu trwania impreza może być jedno lub wielodniowa (np. festiwal muzyczny) i odbywać się w obiektach zamkniętych (kluby, hale sportowe), czy też otwartych (stadiony) lub w terenie (parki, lasy).

Imprezy mogą być jednorazowe albo cykliczne (przeprowadzone przez tego samego organizatora, na tym samym terenie/obiekcie, co najmniej dwa razy w okresie jednego roku lub po wcześniejszym opracowaniu terminarza imprez)².

Oprócz tego wyróżnić należy imprezy okazjonalne, powtarzane regularnie przy ważnej okazji. Taki charakter przybierają na przykład obchody uroczystości państwowych czy też kościelnych. Nie są one jednak rejestrowane przez organizatorów jako imprezy masowe³.

W zależności od charakteru wydarzenia zakłada się często, iż impreza może być „jednodyscyplinowa”, tj. nastawiona na organizację jednej formy rozrywki (np. koncert, mecz w piłkę siatkową) lub „wielodyscyplinowa”, gdzie organizatorzy w programie przewidują

---

¹ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, USTAWA z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych, art. 3.

² M. Nepalski, J. Struniawski, *Zarządzane bezpieczeństwem imprez masowych i zgromadzeń publicznych – wymiar administracyjno-prawny*, Szczytno 2016, s. 255–256.

³ <https://bezpieczna.um.warszawa.pl/imprezy-masowe/imprezy> [dostęp: 1.11.2016].

większą ilość rozrywek (np. zawody sportowe połączone z koncertem, Igrzyska Olimpijskie). Powyższy podział nie jest jednak uregulowany w ustawie, co skutkuje powstawaniem konfliktu, gdy w ramach danej imprezy masowej połączone mają być elementy masowej imprezy sportowej oraz np. artystyczno-rozrywkowej.

W zależności od maksymalnej liczby uczestników impreza może przybrać charakter masowej (pojęcie zdefiniowane w ustawie⁴) lub zwykłej, nie podlegającej pod ustawę o bezpieczeństwie imprez masowych.

Należy zaznaczyć, iż ustawa wyłącza imprezy organizowane przez pracodawców dla ich pracowników spod definicji imprezy masowej, dzięki czemu takie wydarzenia nie są objęte normami ustawowymi⁵.

Ze względu na formę przebiegu imprezy wyróżniamy koncerty, turnieje, zawody.

Pierwsze imprezy masowe jako geneza współczesnej etyki oraz zasad obowiązujących zawodników i kibiców

Czasy antyczne dały początki narodzinom europejskiej cywilizacji. Korzenie literatury czy sztuki, jak również rozwój myśli technicznej przypada na czasy starożytnej Grecji oraz Cesarstwa Rzymskiego. Pierwsze protesty, zgromadzenia publiczne, imprezy z dużą liczbą uczestników doprowadziły do rozwoju myśli społecznej i analizy wydarzeń. By przeciwdziałać niepożądanym skutkom towarzyszącym tłumowi w Rzymie utworzono elitarną straż – Pretorię, zaś w starożytnej Grecji by przeciwdziałać niesprawiedliwości tworzone i odnoszono się do wyższych wartości moralnych Igrzysk, oraz odbywano je w charakterze święta religijnego. Nieuczciwość i agresja miała doprowadzać do zemsty niesionej “gniewem bogów”.

Współczesne imprezy masowe również zabezpieczane są specjalnie wydzielonymi siłami porządkowymi, zaś rolę “gniewu bogów” pełni prokuratura, posługująca się zarówno Kodeksem Karnym, jak również Kodeksem Wykroczeń. Metody zapobiegania potępiąnym społecznie zachowaniom ewoluowały, ale ich genezy dopatrzeć się można pośród tych obowiązujących dwa tysiące lat temu.

Charakterystyka greckich Igrzysk Olimpijskich

Historia imprez masowych sięga czasów antycznych. Pierwsze, udokumentowane wydarzenie masowe to Igrzyska Olimpijskie w 776 roku p.n.e. Organizowane na cześć Heraklesa (łac. Hercules) w pamiątkę wykonania przez niego piątego, najtrudniejszego z dwunastu zadań: wysprzątania stajni Augiasza. Uroczystość miała charakter święta religijnego, o szczególnym znaczeniu dla obywateli Hellady. Na czas jej przypadający zaprzestawano wojen, a na obszarze całej Grecji o porządek dbała bogini Ekechejria, gwarantując licznym kibicom udającym się na igrzyska, jak i zawodnikom boży pokój. Kibicowanie

⁴ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 3.

⁵ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 3. ust. 1.

miało wymiar niemalże religijny, połączone było z oddawaniem czci bogom, w tym najważniejszemu: Zeusowi. Zwycięzca igrzysk stawał się greckim bohaterem. W mieście, z którego pochodził stawiano na jego cześć pomniki, pisano wiersze, śpiewano pieśni. Stawał się ucieleśnieniem wszelkich cnót i uniwersalnych wartości, takich, jak szlachetność i uczciwość⁶.

Takie przekonanie o Igrzyskach Olimpijskich ma zdecydowana większość współczesnego, globalnego społeczeństwa. Jak jednak dowodzi rzeszowski socjolog, dr Krzysztof Prendecki, w swojej monografii „*Kibice i okolice*” Igrzyska miały często mniej cywilizowany wymiar, niż niejeden współczesny mecz piłkarski. Gdy pod koniec lat 50. XX wieku, para podróżników i pisarzy – Lynn oraz Gray Poole – odkryli w Delfach wyryte na skale pięć kół, niezwłocznie opisali symbole Igrzysk, jako grafikę powstałą już w starożytnej Grecji⁷. Dopiero po publikacji okazało się, iż delfijskie koła powstały w 1936 roku (Igrzyska w Berlinie) na zlecenie Leni Riefenstahl, realizującej pierwszą relację filmową z Igrzysk. Podczas tego samego wydarzenia odbyła się zresztą pierwsza w historii sztafeta ze zniczem olimpijskim, wytworzonym w słynnych zakładach potentata przemysłowego III Rzeszy, Friedricha Kruppa⁸.

Igrzyska Olimpijskie odbywające się w Grecji były rasistowskie – zarówno branie w nich udziału, jak i kibicowanie zarezerwowane było wyłącznie dla rdzennych Hellenów, w dodatku jedynie wierzących w Zeusa i pozostały panteon greckich bogów. Uczestnictwo zabronione było więc zarówno dla osób niewierzących, jak i pochodzących spoza Grecji. Niedozwolone było też dopuszczanie do Igrzysk niewolników, jako rodzaj ludzki gorszy społecznie. Ich udział mógł zbezcześcić świętość Igrzysk i doprowadzić do obniżenia rangi całej imprezy. Igrzyska były szowinistyczne – zakaz uczestnictwa zarówno biernego, jak i czynnego kobiet w Igrzyskach wzbroniony był pod karą śmierci. Zakaz uczestnictwa kobiet był zresztą postulowany współcześnie przez pomysłodawcę nowożytnych Igrzysk – barona Pierre-a de Coubertina. Z jego inicjatywy obowiązywał on w trakcie pierwszych Igrzysk w Atenach w 1896.

„Święty pokój” w starożytnej Grecji, jak podaje Prendecki, obowiązywał tylko słabszych. Nie przeszkadzał on Sparcie w najechaniu w trakcie Igrzysk Olimpij, ani najemnikom Aleksandra Macedońskiego w napadaniu na ateńskich pielgrzymów udających się na Igrzyska. Zdarzały się też przypadki agresji na Święty Gaj Zeusa, między innymi przez osoby przybyłe z miasta Elis⁹.

Wśród zawodników dominowała agresja. Sprzyjał temu charakter rozgrywanych dyscyplin. Między biegami, rzutem dyskiem i oszczepem uprawiano boks, zapasy i pankration¹⁰. Dodatkowo wymienić należy skok w dal, wyścigi zaprzęgów oraz wyścigi koni.

⁶ K. Hebda, M. Wypych, *Kibice!?* Co o nim wiem? Informator pomocowy do zajęć wychowawczych z zakresu kultury kibicowania, Zabrze 2009, s. 11–13.

⁷ Odkrycie „starożytnych” symboli zostało przez nich opisane w książce: L. Poole, G. Poole, *History of ancient Olympic games*, New York 1963.

⁸ K. Prendecki, *Kibice i okolice*, Warszawa 2012, s. 68–70.

⁹ Tamże, s. 69.

¹⁰ Synteza boks, oraz zapasów bez ograniczeń chwytów.

Oprócz licznych wulgaryzmów, uczestnik narażał się na kopanie, duszenie i liczne ciosy zadawane przez przeciwnika, gdy sędzia przysłowiowo „nie patrzył”. Mnożyły się przypadki korupcji, zarówno wśród sędziów, jak i zawodników. Zdarzały się też przypadki, gdy aby pozyskać prestiż, dane miasto dokonywało wykupu zawodnika, który od tego momentu walczył o zwycięstwo dla bogatszego. Predecki jako przykład podaje greckiego bohatera – Asylosa, który w latach 488 i 484 p.n.e. zwyciężał dla Krotonu, a w 480 p.n.e. już dla bogatych Syrakuz. Oprócz dużych pieniędzy, jakie zarabiali zawodnicy, na Igrzyskach można było wygrać, obok oliwy i wina – również atrakcyjną kobietę.

Wszyscy zawodnicy, pierwszego dnia Igrzysk, uczestniczyli w obrzędach ku czci Zeusa Horkiosa i zaklinali się na bóstwa, że będą walczyć uczciwie. Każdy składał przysięgę, że nie dopuści się żadnego oszustwa na zawodach, co potwierdzał drugą przysięgą, gwarantującą, że pilnie przykładał się do ćwiczeń. Przysięgali również sędziowie, obiecując bezstronność i uczciwość. Nieuczciwych zawodników i sędziów potępiano i stawiano im prześmiewcze pomniki, statuy, maskarony lub tablice (*zames*) umiejscawiane wzdłuż głównej drogi prowadzącej na arenę.

Charakterystyka rzymskich gonitw rydwanów

W Cesarstwie Rzymskim imprezy masowe to nie tylko walki gladiatorów czy gonitwy rydwanów, lecz również uroczystości religijne, jak i wjazdy triumfalne wozów po wygranych bitwach. Zabezpieczenie tak wielu wydarzeń, organizowanych na niespotykaną do dziś skalę wymagało od organizatorów dużego poświęcenia oraz dobrej organizacji. W szczycie swojej świetności przypadającej na lata 100-150 n.e. Circus Maximus (najpojemniejszy w historii obiekt sportowy na świecie) mierzył 600 metrów na 200 i był w stanie pomieścić ponad 300 tysięcy widzów¹¹.

Warto przyrzeć się sposobowi dopingowania zawodników przez ówczesnych kibiców, gdyż można dopatrzeć się wielu podobieństw z współczesną formą. Widzowie na zawody przychodzili z szarfami w kolorze swojego ulubionego stronnictwa (fakcji), głośno dopinguwali osoby z niej startujące oraz za wszelką cenę żądni byli zwycięstwa. Górę brały wówczas prymitywne rządze, a porządni obywatele Cesarstwa na dłuższą chwilę zamieniali się w jeden ryczący tłum, domagający się krwi i czerpiący satysfakcję z każdego upadku i każdej śmierci. Nie bez powodu najlepsze bilety, to te znajdujące się jak najbliżej areny. Widz chciał jak najlepiej odczuwać przyjemność z konania zawodnika traktowanego przez inne konie i ciągnięte przez nie rydwany¹².

Tak jak współcześnie, już w starożytnym Rzymie kibice wykrzykiwali w stronę zawodników pędzących wokół spina¹³. Publiczność udzielała wskazówek, jak zawodnik powinien się zachować, by ocalić życie czy zwyciężyć. Nierzadko zdarzały się też groź-

¹¹ H.A. Harris, *Sport in Greece and Rome*, London: Thames and Hudson, 1972, s. 158–181.

¹² E. Wipszycka, *Odwieczna natura kibica*, rozm. przepr. Jerzy Ciechanowicz // *Gaz. Wybor.* 1998 nr 90 dod., s. 34–36 (O starożytnych widowiskach sportowych, Rzym).

¹³ Spin – owalne miejsce w centrum areny, oddzielone od zawodników niskim murem. Znajdowały się na nim obeliski, fontanny, oraz figurki odliczające liczbę pozostałych okrążeń (przyp. autora).

by czy przekleństwa kierowane w stronę konkurencji. Po skończonym spektaklu od słów kibice przechodzili do czynów i bili się nie tylko z publicznością innej barwy, lecz także z jej zawodnikami. Potyczki nie były w żaden sposób kontrolowane, zdarzały się więc liczne przypadki zabójstw. W przypadku ingerencji Pretorii zwaśnione strony łączyły siły by przeciwstawić się nowemu zagrożeniu¹⁴.

Geneza współczesnej etyki

Narodziny współczesnej etyki kibicowania oraz zasad uczciwej gry – *fair play* (z ang. czysta gra) przypisywane są przyswojeniu tych zachowań z wyższych klas społecznych. Nie są one bowiem następstwem ewolucji społeczności kibiców czy środowisk z nimi powiązanymi. Skoro nie narodziły się one w mieszczańskim starożytnym Rzymie, tym bardziej nie mogły w industrialnej Europie, pełnej robotników i biedoty.

Współczesny ideał zawodnika to dawny wzorzec rycerski¹⁵. Obowiązujące zasady to kodeksy honorowe oraz powinności obowiązujące od wieków wśród dżentelmenów Wielkiej Brytanii. Aristokracja brytyjska wskrzesiła Igrzyska Olimpijskie. W znacznym stopniu przyczyniła się również do rozwoju imprez masowych, przystosowując ich charakter do zasad obowiązujących w ich środowisku. Angielskie *fair play* to nic innego jak zasady honoru wojskowego. Zakaz mierzenia się ze słabszym czy też bezbronnym przeciwnikiem, to przecież normy obowiązujące wśród danego rycerstwa. To od dziedziców dawnej tradycji narodziła się zasada niekopania leżącego i oszczędzenie poddającego się¹⁶. Baronowie brytyjscy, tworząc cywilizowane zasady współzawodnictwa, do tego stopnia zafascynowani byli swoimi etycznymi ideami, że z początku za zwycięstwo w Igrzyskach Olimpijskich zwycięzcy przysługiwać miał dosłowny wieniec laurowy. Bez jakichkolwiek korzyści finansowych czy materialnych, niegodnych prawdziwego zwycięzcy.

Wśród współczesnych kibiców również odnotować można zachowania wywodzące się ze starożytności. Podobnie jak starożytni Grecy, współczesny kibic przywiązany jest do swojego miasta oraz zespołu sportowców, który je reprezentuje. Niczym rzymski, sportowy, lokalny patriota ubiera się w barwy swojej drużyny (stąd potoczne określenie szalikowiec) i dumnie je prezentuje oraz nie opuszcza rozgrywek swojego klubu.

W trakcie kibicowania daje się ponieść przepelniającym go uczuciom miłości do barw oraz emocjom związanym zarówno z kibicowaniem, jak i uprawianym od wieków hazardem. Gdy jednostce udzielają się silne wrażenia, obecność dookoła podobnie czujących osób potęguje w niej zdolność przeżywania. W przypadku kumulacji pozytywnych emocji związanych z rozgrywką, następuje ich wyzwolenie poprzez nieokiełznaną radość. Jednak w przeciwnym przypadku tłum zaczyna robić się niespokojny, a kibice agresywni i skorzy do agresji. Nie dziwi więc uwaga z jaką cesarze rzymscy śledzili z łoży nastroje tłumów oraz sympatie urzędników wyższego szczebla i senatorów dla poszczególnych drużyn¹⁷.

¹⁴ H.A. Harris, *Sport in Greece...*, dz. cyt., s. 158–181.

¹⁵ K. Hebda, M. Wypych, *Kibic!?! Co o nim wiem? Informator pomocowy...*, dz. cyt., s. 70.

¹⁶ Tamże, s. 71.

¹⁷ A. Krzemińska, *Kibole w tunikach*, *Polityka* nr 2857/2012, s. 71–73.

Wykroczenia oraz przestępstwa charakterystyczne dla imprez masowych

Bezpieczeństwo imprez masowych zależy od wielu czynników. Zagrożenia generowane są przez ludzi, którzy w znacznym stopniu przyczyniają się do ich powstawania poprzez popełnione przestępstwa lub wykroczenia. Najczęściej spotykane i przyjmujące najrozmaitszą formę spotkań można w trakcie meczów piłki nożnej.

Wykroczenie to czyn człowieka społecznie szkodliwy, bezprawny, zabroniony pod groźbą kary oraz o znamionach określonych w ustawie¹⁸. Zasada oportunistu w karaniu sprawcy wskazuje na zastosowanie możliwie najniższego wymiaru kary, adekwatnego do szkodliwości danego czynu oraz oceny sytuacji.

Wykroczenia charakterystyczne dla imprez masowych:

- wynikające z ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych:
  - niewykonanie poleceń służby porządkowej¹⁹
  - przebywanie w niedozwolonej lub niewłaściwej strefie²⁰
  - niewykonanie poleceń policji i żandarmerii wojskowej²¹
  - wnoszenie lub posiadanie napojów alkoholowych²²
  - naruszanie zasad przekazywania informacji²³
  - użycie elementu maskującego w czasie imprezy²⁴
- wynikające z kodeksu wykroczeń:
  - nieopuszczenie zbiegowiska²⁵
  - posiadanie przedmiotów niebezpiecznych lub wyrobów pirotechnicznych²⁶
  - zakłócanie spokoju, porządku publicznego, spoczynku nocnego; wywołanie zgorzienia²⁷
  - nawoływanie do popełnienia przestępstw²⁸
  - niszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy²⁹
  - używanie nieprzyzwoitych słów lub afiszowanie nieprzyzwoitych treści³⁰
  - utrudnianie korzystania z urządzeń użytku publicznego³¹
  - zanieczyszczanie oraz zaśmiecanie miejsca dostępnego dla publiczności³².

¹⁸ Dz.U. 2015 r. poz. 1094, USTAWA z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń, art. 1.

¹⁹ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 54. ust. 1.

²⁰ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 54. ust. 2.

²¹ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 55.

²² Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 56.

²³ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 57.

²⁴ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 57a.

²⁵ Dz.U. 2015 r. poz. 1094, art. 50.

²⁶ Dz.U. 2015 r. poz. 1094, art. 50a.

²⁷ Dz.U. 2015 r. poz. 1094, art. 51.

²⁸ Dz.U. 2015 r. poz. 1094, art. 52a.

²⁹ Dz.U. 2015 r. poz. 1094, art. 124.

³⁰ Dz.U. 2015 r. poz. 1094, art. 141.

³¹ Dz.U. 2015 r. poz. 1094, art. 143.

³² Dz.U. 2015 r. poz. 1094, art. 145.

Przestępstwo to czyn zabroniony pod groźbą kary jako zbrodnia albo występpek, przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia, bezprawny, zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy³³.

Przestępstwa charakterystyczne dla imprez masowych:

- wynikające z ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych:
  - naruszanie warunków organizacji imprezy³⁴
  - przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków członka służby porządkowej lub informacyjnej³⁵
  - wnoszenie lub posiadanie broni, materiałów pirotechnicznych czy wybuchowych³⁶
  - wdarcie się lub przebywanie w strefie rozgrywek zawodów sportowych³⁷
  - zachowanie zagrażające życiu lub zdrowiu uczestników imprezy masowej³⁸
  - naruszenie nietykalności cielesnej służby porządkowej lub informacyjnej³⁹
- wynikające z kodeksu karnego:
  - spowodowanie średniego lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu⁴⁰
  - udział w bójkę lub pobiciu⁴¹
  - rozbój⁴²
  - zniszczenie lub uszkodzenie cudzego mienia⁴³.

Najpopularniejszym incydentem z jakim można spotkać się współcześnie na stadionie są wulgaryzmy oraz agresywne okrzyki. Statystycznie w ok. 70% meczów ekstraklasy oraz pierwszej i drugiej ligi sezonu 2015/2016 padały one z trybun w stronę zawodników, służb lub drużyny przeciwnej⁴⁴. Nie stanowią one jednak realnego zagrożenia, a jedynie pośrednio wzmagają nienawiść i agresję.

Na drugim miejscu, pod względem częstotliwości występowania, znajduje się używanie środków pirotechnicznych, które w sezonie 2015/2016 pojawiły się w ekstraklasie na co czwartym meczu⁴⁵.

O kontrowersyjności rac, jako niezbędnego zdaniem wielu kibiców czynnika oprawy każdego meczu, może twierdzić fakt, jak duża jest determinacja ultrasów (tj. kibiców przygotowujących oprawę meczową na trybunach, prowadzących aktywny doping) w dąże-

³³ Dz.U. 2016 r. poz. 437, USTAWA z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, art. 1 i 7.

³⁴ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 58. ust. 2.

³⁵ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 58. ust. 3.

³⁶ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 59. ust. 1.

³⁷ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 60. ust. 1.

³⁸ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 60. ust. 2.

³⁹ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 60. ust. 3.

⁴⁰ Dz.U. 2016 r. poz. 437, art. 156 i 157.

⁴¹ Dz.U. 2016 r. poz. 437, art. 158.

⁴² Dz.U. 2016 r. poz. 437, art. 280.

⁴³ Dz.U. 2016 r. poz. 437, art. 288.

⁴⁴ Raport dotyczący organizacji i stanu bezpieczeństwa meczów piłki nożnej szczebla centralnego PZPN, sezon 2015/1016, Departament Organizacji Imprez, Bezpieczeństwa i Infrastruktury PZPN.

⁴⁵ Tamże.

niu do wniesienia i użycia ich, mimo groźby ukarania / nałożenia zakazu stadionowego. Mowa tutaj przede wszystkim o uświeleniu przemycania wyrobów pirotechnicznych różnymi metodami, m.in. poprzez ukrywanie ich w jamach ciała. Następnie zaś, odpalanie środków pirotechnicznych pod opuszczoną sektorówką (flagą wielkoformatową) po uprzednim przebraniu się, założeniu kominiarek, zamianie miejsc. Po tym następuje przywrócenie stanu sprzed pokazu, tj. zrzucenie dodatkowej odzieży, w tym kominiarek i powrót na miejsca, wszystko nadal pod osłoną flagi.

Ten specyficzny *modus operandi* ma zasadniczo jeden cel: uniemożliwienie organizatorowi imprezy, a następnie Policji identyfikacji na podstawie monitoringu wizyjnego. Gdy polepszyła się jakość monitoringu, służby rozpoczęły identyfikację podpalaczy na podstawie obuwia. Jednak i na to ultrasi znaleźli sposób z zakładaniem identycznych modeli lub zabezpieczanie się w ochroniacze na buty. Wydaje się więc, że póki co jest to klasyczna walka z wiatrakami.

Problem może wydawać się banalny, jednak tylko w trakcie finału Pucharu Polski 2016 (Lech Poznań i Legia Warszawa) mecz, z powodu odpalenia rac, przerwano aż dwukrotnie, zaś na boisko trafiło ponad 100 wyrobów pirotechnicznych. Wprowadzono swego rodzaju odpowiedzialność grupową – zamiast jednostek – Komisja Dyscyplinarna PZPN ukarała oba kluby.

Czynniki zagrożeń imprez masowych

W zależności od charakteru wydarzenia (imprezy), prawdopodobieństwo wystąpienia wszelkiego rodzaju zagrożeń, począwszy od zniszczenia mienia publicznego lub prywatnego, skończywszy na utracie zdrowia i życia ludzkiego może być większe lub mniejsze. Na prawdopodobieństwo wystąpienia oraz skalę zagrożenia składa się wiele czynników mogących być nośnikami zagrożeń. Począwszy od komasacji okazjonalnych wykroczeń, skończywszy na niedostosowaniu środków bezpieczeństwa do statusu imprezy czy też stanu obiektu, na którym się odbywa.

W przypadku organizatorów organizujących imprezy masowe należy wyznaczyć grupy osób podwyższające stopień ryzyka, wymagające objęcia ich specjalną opieką i przygotowania odpowiednich procedur. Są to grupy chuliganów czy też kibiców notowanych na wcześniejszych wydarzeniach lub osoby notorycznie popadające w konflikt z prawem.

Przy okazji imprez masowych wiele osób chce zaznaczyć swój sprzeciw, korzystając z obecności mediów. Protesty mające na celu zwrócenie uwagi rządu lub szerszej społeczności wynoszone są na światło dzienne poprzez transparenty oraz przejawiają się agresją i atakami na służby porządkowe⁴⁶.

Czynnikiem mającym wpływ na powstanie zagrożeń jest charakter imprezy masowej. Hasła nienawiści i niezadowolenia usłyszeć więc można często nie tylko na zgromadzeniach publicznych, lecz także w trakcie trwania imprezy masowej. To właśnie na stadiony przenoszą swoje uczucia i myśli okoliczne grupy społeczne, w większości wywodzące się z marginesu społecznego (badania przeprowadzone wśród kibiców Zagłębia Sosnowiec – drużyny pierwszoligowej – wykazały, że na 318 objętych badaniami tylko 3 osoby

⁴⁶ M. Nepalski, J. Struniawski, *Zarządzane bezpieczeństwem imprez masowych i zgromadzeń publicznych – wymiar organizacyjno-praktyczny*, Szczytno 2016, s. 10–17.

legitymują się wyższym wykształceniem⁴⁷). Czynnikiem podwyższającym ryzyko są również imprezy sportowe, na których kibice przeciwnych drużyn pozostają ze sobą w złych relacjach. Na szczególną uwagę zasługują mecze piłki nożnej czy też wyścigi żużlowe, a w szczególności tzw. derby.

Do imprez, co do zasady niegenerujących zagrożeń chuligańskich, zaliczyć można występy artystyczno-rozrywkowe, imprezy o charakterze charytatywnym, imprezy dla dzieci czy też mecze towarzyskie. Natomiast imprezy te często są obarczone dużymi zagrożeniami dla tłumu, np. w przypadku późnego przybycia osób na imprezę i tłoku na bramach wejściowych, w przypadku niekorzystnych warunków atmosferycznych i masowych zaśląbnięć itp.

Największy wpływ na bezpieczeństwo mają uczestnicy imprezy, tj. kibice, publiczność czy manifestanci. Każda z grup charakteryzuje się różnym zachowaniem, oczekiwaniami i działaniem. Nieprzestrzeganie regulaminu imprezy, jak i obiektu, na którym impreza się odbywa, zakłócanie podstawowych zasad bezpieczeństwa, jak wnoszenie broni czy przedmiotów niedozwolonych, jak race czy też materiały wybuchowe prowadzi do wzrostu zagrożenia bezpieczeństwa, zarówno całej imprezy, jak i samych jej uczestników. Nie bez znaczenia pozostaje też popularność niedozwolonych używek występujących w danej grupie. Alkohol oraz narkotyki wpływają rozbudzająco na jej uczestników, popychając do agresji i brawury. Przyczynia się też do spadku pohamowań przed czynami zabronionymi prawem, wzrostem poczucia bezkarności oraz wiary w swoje nadludzkie zdolności.

Zgodnie z teorią psychologii tłumu G. Le Bona, najważniejszą i najwcześniejszą cechą powstającego tłumu jest zanik świadomości i własnego „ja”⁴⁸. Uczucia i myśli uczestników łączą się w jedno, podobnie jak zachowanie. W grupie wzrasta poczucie anonimowości, co przekłada się na wytworzenie się wrażenia bezkarności. Rosnące poczucie jedności przekłada się na wzrost siły, co dowodzą nauki behawiorystyczne badające psychologię tłumu.

Od początku lat 90. ubiegłego wieku kibice, przede wszystkim polscy kibice piłkarscy, za głównego wroga uznają funkcjonariuszy policji. O nienawiści publiki względem mundurowych świadczyć mogą wykrzykiwane na meczach oraz wypisywane na murach hasła: „Zawsze i wszędzie policja j...a będzie!”, „Białe kaski robią l...i!”, „Nasze ambicje to j...ć w d...ę policję!” czy „C...j w d...ę temu, kto sprzyja dzielnicowemu!”⁴⁹. Za powód nienawiści uznaje się policyjną spuściznę po Milicji Obywatelskiej oraz brutalność służb w trakcie interwencji. Ponadto, wyalienowane grupy kibiców nie chcą przyjąć z góry narzucanych im reguł prawnych, moralnych i obyczajowych, czego wyrazem są ataki na osoby reprezentujące inny ład⁵⁰.

Społeczność kibiców powoli sama ewoluuje, dostosowując się do europejskich standardów i chcąc zapewnić dobre zdanie o swoich klubach. Wyrazem zmian może być np. sformalizowany sposób organizowania podróży dla kibiców piłkarskich na mecze wyjazdowe swojej drużyny. Wprowadzone przez Polski Związek Piłki Nożnej wymagania licencyjne w zakresie posiadania Klubowego Koordynatora ds. Współpracy z Kibicami sprzyjają tego typu profesjonalnym działaniom oraz pozytywnej zmianie wizerunku środowiska kibiców i klubów piłkarskich.

⁴⁷ J. Dudala, *Fani-Chuligani, Rzecz o polskich kibolach*, Warszawa 2004, s. 175–180.

⁴⁸ G. Le Bon, *Psychologia tłumu*, Wydawnictwo Pavo, Warszawa 1997, s. 13.

⁴⁹ K. Predecki, *Kibice i okolice*, Warszawa 2012, s. 151–152.

⁵⁰ P. Piotrowski, *Chuligani a kultura futbolu w Polsce*, Warszawa 2012, s. 51–53.

Współcześnie kibice piłki nożnej sporne sprawy załatwiają między sobą, poza stadionem i z dala od osób postronnych (najczęściej w lesie, w ustronnych miejscach niedaleko dróg publicznych itp.). W umówionych ustawkach (grillowaniach) dobrowolnie bierze udział od dziesięciu osób do stu, a często nawet więcej, jednak najczęściej z zachowaniem proporcji (tzw. ekipa na ekipę / banda na bandę – przy zachowaniu zbliżonej liczebności walczących grup, zgodnie ze swego rodzaju chuligańskim kodeksem honorowym)⁵¹.

Zagrożenia generują zarówno sami uczestnicy imprezy masowej, jak i służby organizujące takie wydarzenia. Nieprzemyślane decyzje bądź zaniechania ze strony służb czy też nieodpowiedzialne zachowanie uczestników mogą spowodować wybuch paniki lub inne niekontrolowane zachowania tłumu, którym to najtrudniej jest przeciwdziałać. Mecz na stadionie Hillsborough (1989 r.), impreza muzyczna w Duisburgu (2010 r.) to najbardziej znane dla Europejczyków tragedie. Jednak na całym świecie przykłady bezradności służb w sytuacji paniki można mnożyć: w 2010 w Phnom Penh w trakcie trwania obchodów święta wody na śmierć stratowano prawie 400 osób⁵². 24 września 2015 roku, w samym sercu muzułmańskiej religii – Mekce – z nieznanых powodów wybuchła panika, która według różnych relacji pochłonęła życie od 769 (dane podane przez rząd Arabii Saudyjskiej) do 2431 osób (obliczone w oparciu o sumy poszczególnych raportów krajowych)⁵³. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz zwalczanie paniki i innych objawów niekontrolowanego zachowania tłumu, nawet na bardzo dobrze zabezpieczonej imprezie masowej, zawsze jest wyzwaniem dla organizatora oraz służb porządkowych.

Warunki organizacji imprezy masowej

Zarządzanie imprezą masową jest obowiązkiem organizatora. Mianem organizatora określa się osobę prawną, fizyczną lub jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, przeprowadzającą imprezę masową⁵⁴. W Polsce organizację i przeprowadzanie imprez masowych reguluje ustawa z dnia 20 marca 2009 roku o bezpieczeństwie imprez masowych. Z uwagi na potencjalne zagrożenia i konieczne działania prewencyjne, przewidziano szereg wymogów, jakie muszą zostać spełnione przez organizatorów, aby taka impreza mogła się odbyć. Ustawa określa wszystkie warunki, zasady, uprawnienia i obowiązki związane z bezpieczeństwem imprez masowych, zawiera również słownik wszystkich wyrażeń ustawowych dotyczących najważniejszych terminów. Ustala ona również obowiązki oraz uprawnienia organizatora oraz opisuje jego zasady postępowania⁵⁵.

Ustawa reguluje organizację i przeprowadzanie imprez masowych artystyczno-rozrywkowych organizowanych na stadionie, w terenie lub innym otwartym obiekcie, na którym liczba udostępionych miejsc dla osób wynosi nie mniej niż 1000.

⁵¹ Tamże.

⁵² <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/277106> [dostęp: 1.10.2016].

⁵³ https://en.wikipedia.org/wiki/2015_Mina_stampede [dostęp: 1.10.2016].

⁵⁴ Ustawa z dnia 20 marca 2009 roku o bezpieczeństwie imprez masowych, art. 3 pkt 9.

⁵⁵ J. Wojtał i M. Milewicz (red.), *Ochrona Osób i Mienia – Licencje i Bezpieczeństwo Imprez Masowych*, Toruń 2011, s. 734.

Dla hal oraz obiektów zamkniętych liczba ta wynosi odpowiednio wartość nie mniejsza niż 500 osób.

Dla masowych imprez sportowych odbywających się na stadionach, w terenie lub obiektach otwartych liczba udostępnionych miejsc wynosi nie mniej niż 1000. W przypadku hali lub innych budynków nie mniej niż 300.

W przypadku meczów piłki nożnej (sportowej imprezy masowej mającej na celu współzawodnictwo w dyscyplinie piłki nożnej) organizowanych na stadionie lub innych obiektów sportowych nie mniej niż 1000 osób⁵⁶.

Liczbę udostępnianych miejsc oblicza się na podstawie prawa budowlanego oraz przepisów przeciwpożarowych. W przypadku imprezy masowej na terenie otwartym, przyjęto przelicznik 0,5 m² na jedną osobę.

Co najciekawsze – obecny stan prawny dopuszcza organizację wydarzeń, w których może uczestniczyć nawet kilka milionów osób, a które nie zostaną zakwalifikowane jako impreza masowa w myśl cytowanej ustawy. Wynika to z charakteru takiego wydarzenia, które nie wpisuje się albo w masową imprezę sportową albo w imprezę masową artystyczno-rozrywkową. Takim przykładowym wydarzeniem może być impreza religijna, jaką były Światowe Dni Młodzieży – wszak tłum 2,5 miliona osób jest zarówno narażony, jak i generuje mnóstwo zagrożeń, np. wynikających z samego ruchu tłumu czy warunków atmosferycznych. Niestety, ustawodawca postanowił nie regulować tego typu wydarzeń jako imprez masowych, dając przy tym wolną rękę ich organizatorom co do sposobu organizacji i zabezpieczenia tego typu przedsięwzięć.

Organizator imprezy masowej w rozumieniu ustawy ma obowiązek spełnić wszystkie wymogi wymienione w przepisach prawa budowlanego i ochrony przeciwpożarowej (zabezpieczenie infrastruktury) oraz w przepisach sanitarnych. Organizator zatrudnia kierownika do spraw bezpieczeństwa, który kieruje działaniami służb porządkowych i informacyjnych. Zapewnia on służbom oraz kierownictwu w razie potrzeby osobne pomieszczenie oraz łączność pomiędzy podmiotami zabezpieczającymi. Służby porządkowe i informacyjne powinny być odpowiednio wyposażone i przeszkolone oraz ubrane w wyróżniające się stroje. Liczebność służb organizatora określa się w zależności od rodzaju imprezy: dla imprez masowych niebędących imprezami podwyższonego ryzyka wymaganych jest co najmniej 10 członków służb na 300 osób, a na każde następne 100 osób co najmniej jeden dodatkowy, zaś w przypadku imprezy masowej podwyższonego ryzyka konieczna jest obecność co najmniej 15 członków na 200 osób, i co najmniej 2 dodatkowych na każde kolejne 100 osób⁵⁷.

Oprócz tego organizator ustala drogi ewakuacyjne oraz drogi umożliwiające wjazd służbom medycznym oraz policji. Wraz z właściwym miejscowo Komendantem PSP określa zasady postępowania w przypadku powstania zagrożenia. Wyposaża obiekt w sprzęt gaśniczy i ratowniczy wraz z przeszkoloną kadrą medyczną, której zapewnia zaplecze higieniczno – sanitarne. Ponadto, organizator imprezy masowej udostępnia wszystkim uczestnikom wydarzenia regulamin obiektu oraz regulamin imprezy masowej⁵⁸.

Zlecenie podmiotom zewnętrznym zadania dbania o bezpieczeństwo nie zwalnia organizatora z odpowiedzialności za nie.

⁵⁶ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 3.

⁵⁷ Ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych, art. 6 ust. 2.

⁵⁸ K. Hebda, M. Wypych, *Kibic!? Co o nim wiem? Informator pomocowy...*, dz. cyt., s. 64–65.

Wnioski

Tematyka imprez masowych, a zwłaszcza środowisko kibiców, mimo licznych publikacji, wciąż wymaga przeprowadzenia kompleksowych badań socjologicznych. Fakt, że współcześnie najwięcej aktów chuligaństwa ma miejsce podczas meczów piłki nożnej oraz bezpośrednio przed albo po wydarzeniu (np. na drogach dojazdowych do stadionu), wymaga szczególnej analizy tego zjawiska, mając na celu poprawę standardów bezpieczeństwa. Celem badań mogłoby być określenie w jaki sposób radykalizm oraz niezadowolenie społeczne wpływa negatywnie na poziom bezpieczeństwa w trakcie trwania imprez masowych.

Specjaliści z zakresu imprez masowych (K. Predecki czy J. Dudała) od lat 90. XX wieku zwracali uwagę na zły stan techniczny obiektów sportowych w Polsce. Po Euro 2012 stadiony w Polsce w większości spełniają wszelkie standardy bezpieczeństwa, a cała infrastruktura jest na wysokim, europejskim poziomie. W pewnym stopniu zapobiega to nie rozwojowi chuligaństwa.

Największe tragedie jakie wystąpiły dotychczas na stadionach nie zawsze spowodowane były chuligaństwem czy awanturnictwem stadionowym, ale złym zarządzaniem masami ludzi, jak w przypadku Hillsborough oraz unikaniem rejestracji imprez gromadzących setki tysięcy ludzi pod prawo o imprezach masowych. Tysiące stratowanych osób nie zginęło bowiem zakatowanych przez chuliganów, a z powodu niedopełnienia warunków organizacyjnych przez organizatorów. Dziwi i niepokoi fakt, iż mecz piłki nożnej gromadzący na trybunach tysiąc kibiców jest imprezą masową, zaś wspomniane wcześniej wydarzenie religijne, organizowane na 2,5 miliona osób już nim nie jest.

Wielkie wydarzenia, także te nie noszące ustawowych znamion „masowości”, są nieustannie narażone na zagrożenia bezpieczeństwa. Blisko katastrofy było między innymi na polu Grunwaldzkim w 2010 roku, gdzie z okazji 600-lecia Bitwy w inscenizacji wzięło udział prawie 3000 wojowników, zaś liczba widzów przekroczyła 200 tysięcy. Wysoka temperatura sięgająca 35 stopni w cieniu, tłok, złe oznaczenia, brak osłoniętych przed słońcem terenów, oraz niewystarczająca ilość wody. Na to wszystko nałożyła się wówczas niewystarczająca liczba służb bezpieczeństwa oraz praktycznie brak służb mundurowych. W dniu 17 lipca 2010 r., do zabezpieczenia imprezy oraz kierowania ruchem na trasach dojazdowo-wyjazdowych, oddelegowanych zostało 165 policjantów⁵⁹. Warunki do wywołania paniki wśród tłumu były idealne i wystarczyło delikatne załamanie pogody lub pojawienie się osoby niezrównoważonej psychicznie, której zachowanie budziłoby strach innych. Miotającego się na wszystkie strony tłumu, próbującego przedostać się na parking, gdzie zaparkowanych było 40 tysięcy samochodów (wobec 15600 miejsc postojowych) nie dałoby się już uspokoić. Skalę potencjalnej tragedii ogranicza tylko nasza wyobraźnia.

W zarządzonym postępowaniu ustalono, iż Inszenizacja Bitwy pod Grunwaldem nie była imprezą masową. Teren pikniku rekreacyjno-kulturalno-historycznego „Dni Grunwaldu 2010” jest bowiem terenem muzeum, co wyłącza stosowanie ustawy⁶⁰. Ustawy nie stosowano również w kolejnych edycjach wydarzenia.

⁵⁹ Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji – z upoważnienia ministra – na zapytanie nr 7571, w sprawie organizacji i zabezpieczenia obchodów 600-lecia bitwy pod Grunwaldem.

⁶⁰ Dz.U. 2015 r. poz. 2139, art. 3. ust. 1.

Bibliografia

Akty prawne

- Dz.U. 2015 r. poz. 2139, USTAWA z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych.
Dz.U. 2016 r. poz. 437, USTAWA z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny.
Dz.U. 2015 r. poz. 1094, USTAWA z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń.
Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji – z upoważnienia ministra – na zapytanie nr 7571, w sprawie organizacji i zabezpieczenia obchodów 600-lecia bitwy pod Grunwaldem z 17 lipca 2010 r.

Monografie, rozdziały w pracach zbiorowych i artykuły

- Dudała J., *Fani-Chuligani, Rzecz o polskich kibolach*, Warszawa 2004.
Harris H.A., *Sport in Greece and Rome*, London 1972.
Hebda K., Wypych M., *Kibic!?! Co o nim wiem? Informator pomocowy do zajęć wychowawczych z zakresu kultury kibicowania*, Zabrze 2009.
Krzemińska A., *Kibole w tunikach*, Polityka nr 2857/2012.
Le Bon G., *Psychologia tłumu*, Warszawa 1997.
Nepalski M., Struniawski J., *Zarządzanie bezpieczeństwem imprez masowych i zgromadzeń publicznych – wymiar organizacyjno-praktyczny*, Szczytno 2016.
Nepalski M., Struniawski J., *Zarządzanie bezpieczeństwem imprez masowych i zgromadzeń publicznych – wymiar administracyjno-prawny*, Szczytno 2016.
Piotrowski P., *Chuligani a kultura futbolu w Polsce*, Warszawa 2012.
Predecki K., *Kibice i okolice*, Warszawa 2012.
Wipszycka E., *Odwieczna natura kibica*, rozm. przepr. Jerzy Ciechanowicz // Gaz. Wybor. 1998 nr 90 dod.
Wojtal J. i Milewicz M. (red.), *Ochrona Osób i Mienia – Licencje i Bezpieczeństwo Imprez Masowych*, Toruń 2011.
Raport dotyczący organizacji i stanu bezpieczeństwa meczów piłki nożnej szczebla centralnego PZPN, sezon 2015/10.16, Departament Organizacji Imprez, Bezpieczeństwa i Infrastruktury PZPN.

Strony internetowe:

- <http://vanhools.blog.onet.pl/2007/02/12/sownik-kibica/>
<https://bezpieczna.um.warszawa.pl/imprezy-masowe/imprezy>
<http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/277106>
https://en.wikipedia.org/wiki/2015_Mina_stampede